

Легін А.В., аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

СИСТЕМА ОРГАНІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ БОРОТЬБУ З КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ

Коли міжнародна спільнота визнала, що корупція є глобальною проблемою, стало очевидно, що забезпечити ефективний контроль над корупцією неможливо лише за рахунок удосконалення законодавчої бази, тож існує необхідність у створенні спеціалізованих органів, які матимуть відповідні повноваження, ресурси і кваліфікацію. Такі спеціалізовані антикорупційні органи мають бути захищені від неправомірного політичного тиску, для чого необхідні механізми забезпечення високого рівня їхньої структурної, операційної та фінансової автономії.

Як було зазначено у висновках і рекомендаціях Першої конференції правоохоронців, що спеціалізуються з боротьби проти корупції, яка відбулася у Страсбурзі у квітні 1996 року, «корупція - це явище, запобігання, розслідування і кримінальне переслідування якого мають здійснюватися на різних рівнях з використанням спеціальних знань і навичок у різних галузях: юриспруденції, економіці, бухгалтерському обліку, цивільному будівництві тощо. Тому кожна країна повинна мати спеціалістів з боротьби проти корупції у достатній кількості і виділяти необхідні ресурси для їхньої діяльності» [1, с. 2].

Відповідно до огляду ситуації в Україні, здійсненого ще 2004 року в межах Стамбульського плану дій з боротьби проти корупції Мережі боротьби проти корупції для Східної Європи та Центральної Азії Організації економічної співпраці і розвитку (ОЕСД), Україні було рекомендовано: «сконцентрувати правоохоронні повноваження у сфері боротьби проти корупції, які наразі фрагментовані; створити спеціалізовані антикорупційні прокурорські служби; розглянути питання створення національного антикорупційного органу, що буде спеціалізуватися та матиме повноваження з виявлення,

розслідування та переслідування корупційних правопорушень. Такий орган міг би бути інтегрованим, але структурно незалежним, або окремим органом в межах існуючого правоохоронного органу та/або прокуратури. Крім роботи над дійсно важливими корупційними справами, одним з головних завдань такого органу має бути покращення міжвідомчої співпраці між численними правоохоронними органами, органами безпеки та фінансового контролю під час розслідування корупційних порушень (наприклад, за допомогою чітких правил щодо звітування та обміну інформацією, створення слідчих груп у складних справах тощо)» [2, с. 3].

У своєму Оціночному звіті щодо України в результаті спільного першого та другого раундів оцінювання Група держав проти корупції (GRECO) відзначила, що «має існувати чіткий розподіл між реалізацією загальних превентивних реформ, з одного боку, та підвищенням ефективності правоохоронної системи, з іншого боку. Ці дві функції є відокремленими, їх не варто змішувати». Тому GRECO порекомендувала «створити орган, що не матиме правоохоронних функцій і здійснюватиме нагляд за реалізацією національної антикорупційної стратегії і відповідних планів дій» [3, с. 1].

Слід зазначити, що майже всі міжнародні юридичні документи приділяють певну увагу місцю та повноваженням інституцій, що протидіють корупції. Зокрема, Конвенція ООН проти корупції вимагає від держав-учасниць створення двох типів антикорупційних інституцій: орган або органи, що запобігають корупції, та орган, органи або особи, які спеціалізуються на боротьбі проти корупції за допомогою правоохоронних заходів.

Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією та Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи № (97)24 щодо Двадцяти керівних принципів боротьби проти корупції містять обов'язкові міжнародні вимоги для антикорупційних органів, які можна спрощено узагальнити таким чином: незалежність і автономія, наявність спеціально підготовлених і кваліфікованих співробітників та забезпечення адекватними повноваженнями і ресурсами.

На виконання вказаних рекомендацій та норм міжнародних документів після Революції Гідності 2014 року в Україні було розпочато системну реформу для подолання

широкомасштабної корупції, в межах якої було прийнято низку законопроектів антикорупційного спрямування та створено нові органи для боротьби з цим явищем.

Зокрема було створено *Національне антикорупційне бюро України* - державний правоохоронний орган, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, зарахованих до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Завданням Національного антикорупційного бюро України відповідно до профільного закону є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та є загрозою національній безпеці.

Також прикінцевими положеннями Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» було доповнено ст. 45 КК України приміткою з переліком корупційних злочинів - це злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у разі їхнього вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 цього Кодексу.

Згідно з ч. 5 ст. 216 КПК України, детективи Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 191, 206-2, 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 366-1, 368, 368-2, 369, 369-2, 410 Кримінального кодексу України, за умови наявності визначеного переліку суб'єктів або розміру предмету злочину або завданої ним шкоди.

Таким чином, підслідність НАБУ не охоплює всіх корупційних злочинів, визначених у примітці до ст. 45 КК України, а також обмежується суб'єктом і розміром предмета злочину.

Відповідно, незважаючи на те що Національне антикорупційне бюро України створювалось як спеціальний антикорупційний орган, повноваження правоохоронних органів щодо кримінального переслідування корупційних правопорушень не було уніфіковано, і, відповідно до ст. 216 КПК України, досудове розслідування корупційних кримінальних правопорушень, окрім Національного

антикорупційного бюро України, здійснюють також органи Національної поліції та органи Державного бюро розслідувань [4, с. 44].

До повноважень *Державного бюро розслідувань* віднесено розслідування всіх (в т.ч. корупційних) злочинів, вчинених високопосадовцями та працівниками правоохоронних органів (за винятком злочинів, які підслідні Національному антикорупційному бюро України), а *органи Національної поліції*, в свою чергу, розслідують корупційні злочини, які не віднесені до підслідності Національного антикорупційного бюро України та Державного бюро розслідувань, а також адміністративні правопорушення, які пов'язані з корупцією.

У системі Генеральної прокуратури України була на правах самостійного структурного підрозділу створена *Спеціалізована антикорупційна прокуратура*, яка здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно - розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України, підтримує державне обвинувачення у відповідних провадженнях та представляє інтереси громадянина або держави в суді у випадках, пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями.

Під час здійснення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування органами Національної поліції та Державного бюро розслідувань аналогічні функції здійснюють відповідні *органи прокуратури*.

Також, до боротьби з корупцією фактично залучена *Служба безпеки України* на яку покладено виявлення корупційних злочинів і подальша передача для розслідування відповідним органам.

Крім того, в 2016 році було створено *Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів*, яке є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, та/або з управління активами, на які накладено арешт або які конфісковано у кримінальному провадженні.

Законом України «Про запобігання корупції» було створено *Національне агентство з питань запобігання корупції* - центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику. До його повноважень також належить контроль за дотриманням антикорупційних обмежень і вимог (конфлікт інтересів, подарунки, сумісництво тощо), складання адміністративних протоколів, контроль за фінансами політичних партій, моніторинг способу життя чиновників, захист викривачів, формування та реалізація політики, стратегії, звітності, дослідження і навчання.

Повноваженнями в сфері антикорупційної політики також законодавством наділене *Міністерство юстиції України*, яке до моменту передачі до Національного агентства з питань запобігання корупції тимчасово забезпечує ведення реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, та проводить антикорупційну експертизу.

До повноважень *Комітету з питань запобігання і протидії корупції Верховної Ради України* віднесено підготовку рішень парламенту, в тому числі з антикорупційної політики, виконання контрольної функції та проведення антикорупційної експертизи.

Окрім того, при Президентові України було утворено *Національну раду з питань антикорупційної політики* - консультативно-дорадчий орган, на який покладено підготовку та подання пропозицій щодо визначення, актуалізації та вдосконалення антикорупційної стратегії, здійснення системного аналізу стану запобігання і протидії корупції в Україні, ефективності реалізації антикорупційної стратегії, заходів, що вживаються для запобігання і протидії корупції, підготовку та надання узгоджених пропозицій щодо поліпшення координації та взаємодії між суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції, оцінку стану та сприяння реалізації рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO), Організації економічної співпраці та розвитку (OECD), інших провідних міжнародних організацій щодо запобігання і протидії корупції, підвищення ефективності міжнародного співробітництва України у цій сфері та сприяння науково-методичному забезпеченню з питань запобігання і протидії корупції.

Виходячи з вищенаведеного, органи, які здійснюють боротьбу з корупцією в Україні, можна умовно розділити на три групи: це *органи, які формують антикорупційну політику*, до яких належать Національне агентство з питань запобігання корупції, Міністерство юстиції України, профільний комітет Верховної Ради України та Національна рада з питань антикорупційної політики; *органи, які здійснюють розслідування корупційних правопорушень* - це Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Національна поліція України, а також Спеціалізована антикорупційна прокуратура та органи прокуратури, які здійснюють процесуальне керівництво під час розслідування, та *органи, які залучені до боротьби з корупцією* - Служба безпеки України та Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

Таким чином, зважаючи на значну кількість інституцій та враховуючи глибоку та широкомасштабну природу корупційних правопорушень, очевидно, що лише ефективна та дієва співпраця між усіма вказаними органами забезпечить цілеспрямовані заходи для боротьби з корупційними правопорушеннями, допоможе уникнути дублювання функцій правоохоронних органів та створить підґрунтя для спільних підходів до більш ефективної боротьби з корупцією.

Список використаних джерел:

1. Conclusions and Recommendations of the General Rapporteur (Mr. Lorenzo Salazar, Italy), First International Conference for Law-Enforcement officers specialised in the Fight against Corruption, Strasbourg 1996, 24-25 April.

2. Стамбульський план дій з боротьби проти корупції для Азербайджану, Вірменії, Грузії, Казахстану, Киргизької Республіки, Російської Федерації, Таджикистану та України. Україна: узагальнення рекомендацій. Схвалено 21 січня 2004 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.oecd.org/countries/ukraine/43846543.pdf>

3. Оціночний звіт GRECO за результатами Спільних 1-го і 2-го раундів оцінювання України. Затверджений GRECO на 42му пленарному засіданні. Страсбург, 11-15 травня 2009 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://rm.coe.int/16806c988e>

4. Гречанюк Р. Функції і повноваження спеціальних антикорупційних органів України, Польщі та Молдови: порівняльний аналіз / Р. Гречанюк // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. - 2015. - № 2. - С. 41-48

*Губань О.В., студентка ННІ № 1
Національної академії внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ВЧИНЕННЯ ГРАБЕЖІВ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Поряд з позитивними аспектами розбудови суверенної, незалежної та правової України мають місце тенденції, що лякають. Не останню позицію серед них займає підвищення рівня злочинності, в тому числі й серед неповнолітніх.

Найчастіше неповнолітні злочинці вчиняють корисливо-насильницькі злочини, до групи яких належить і грабіж. Даний злочин характеризується підвищеною суспільною небезпекою з причини того, що, посягаючи на відносини власності, він одночасно може посягати й на здоров'я людини.

Досліджували вказане питання в різні періоди такі вчені: Аленін Юрій Павлович, Басай Віктор Давидович, Бахін Володимир Петрович, Весельський Віктор Казимирович, Капустіна Марієтта Владиславівна, Шумило Микола Єгорович та ін.

Незважаючи на досить глибоку наукову розробленість теми вчинення злочинів неповнолітніми та обширність слідчо-судової практики, деякі аспекти залишаються проблемними. У зв'язку з динамікою соціально-економічних, правових, політичних процесів, дослідження вчинення неповнолітніми злочинів, грабежів в тому числі, залишається актуальним.

Грабіж є відкритою формою викрадення майна, що може поєднуватися із застосуванням або погрозою застосування насильства, що не є небезпечним для життя та здоров'я особи. Відкритий характер і зухвалість вчинення цього злочину зумовлюють значний суспільний резонанс, чому сприяє і відносно низький рівень розкриття грабежів.